

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
pirha.fi

Valiokunnan lausunto
20.9.2023

Monipalveluvaliokunnan lausunto Pirkanmaan hyvinvointialueen vammainen asumispalvelujen selvityksestä

Monipalveluvaliokunta on käsitellyt Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisten asumispalvelujen selvitystä kokouksessaan 20.9.2023. Valiokunta lausuu seuraavasti:

Monipalveluvaliokunta toteaa, että lausunnon valmisteluun käytettäväksi annettu aika ei vastaa hyvän hallinnon valmistelutapaa. Huolellinen perehtyminen neljään eri selvitykseen samanaikaisesti ja näihin annettavien laadukkaiden lausuntojen laatiminen ei ole mahdollista annetussa aikataulussa.

Monipalveluvaliokunta katsoo, että vammaisten asumispalvelujen selvityksestä ei voida vielä tässä vaiheessa antaa varsinaista lausuntoa. Selvitys on vasta alkuvaiheessa, keskeneräinen ja hyvin yleisellä tasolla. Selvitystä on syytä jatkaa, syventää ja täsmentää yhteistyössä eri viiteryhmiä ja asiantuntijoiden kanssa. Esittelytekstin mukaan jatkovalmistelussa vammaisten asuminen on syytä tarkastella osana laajempaa vammaispalvelujen kokonaisuuden tarkastelua (saatujen tietojen mukaan ns. neljäs aalto), jossa selvitykseen liitetään mm. vammaissosiaalityö sekä päiväaikainen toiminta (esim. työ- ja päivätoiminta) suhteessa asumisen ratkaisuihin sekä vammaisten palveluita koskevat tuotantotapa-analyysit.

Monipalveluvaliokunta suosittelee ja kannattaa edellä mainittua suunnitelmaa eli vammaisten asumispalveluiden suunnitelman siirtämistä kokonaan käsiteltäväksi osana laajempaa vammaispalvelujen kokonaisuutta.

Jotta Pirkanmaan hyvinvointialue voi tarjota kehitysvammaisille ja vammaisille henkilöille "tarpeita vastaavat palvelut oikea-aikaisesti toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävässä palvelurakenteessa", monipalveluvaliokunta pyytää kiinnittämään huomiota seuraaviin asioihin:

Monipalveluvaliokunta korostaa, että minkäänlaisia siirtoja asumispalveluissa ei saa tehdä ilman vammaisen/kehitysvammaisen henkilön ja heidän läheistensä suostumusta.

Edellä mainittu koskee kaikenlaisia siirtoja, mm. siirtoja raskaammista asumispalveluista kevyempiin asumispalveluihin tai toisinpäin sekä paikkakuntien vaihtamisia. Vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole veloitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä. Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. (Suomen perustuslaki, 6 §, Yhdenvertaisuus ja 19 § Oikeus sosiaaliturvaan ja Suomen hyväksymä ja ratifioima YK:n Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista)

Osallistaminen: Selvityksen kohteena olevien vammaisten henkilöiden ja heidän omaistensa/läheistensä osallistaminen puuttuu selvityksestä kokonaan. Vammaisten henkilöiden kohdalla omaisten kuuleminen on erityisen tärkeää. Selvityksessä pyydetään jatkossa ottamaan huomioon Strategian kärkiteema: Aasukkaat ja henkilöstö osallistuvat palveluiden suunnitteluun.

Yhteistyö vaikuttamistoimielinten kanssa selvityksen valmisteluvaiheessa: Laki edellyttää, että vaikuttamistoimielimille tulee antaa mahdollisuus vaikuttamiseen jo suunnitteluvaiheessa. Näin ei nyt tehdyssä selvityksessä ole toimittu, koska hyvinvointialueen Vammaisneuvosto ei ole ollut mukana suunnittelussa. (Laki hyvinvointialueesta 611/2021, 32 §: Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimet)

Henkilökunnan osallistaminen: Selvityksestä ei käy ilmi, miten henkilökunta otetaan jatkossa mukaan suunnitteluun vammaisten asumispalveluissa. Henkilökunnan asiantuntemus ja osallistuminen vaikuttavat asumispalveluiden kehittämisen lisäksi myös henkilökunnan työtyytyväisyyteen ja pysyvyyteen sekä saatavuuteen. Henkilökunnan saatavuus on kriittistä nykyisessä työvoimatilanteessa.

Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa selvityksen valmistelussa puuttuu kokonaan selvityksestä.

Yhteistyö kuntien kanssa: Yhteistyö kuntien kanssa olisi ollut syytä aloittaa jo selvityksen valmisteluvaiheessa erityisesti asumispalvelukäyttöön soveltuvien, suunnitteilla olevien kiinteistöjen ja mahdollisten rakennushankkeiden suhteen. Yhteistyö on välttämätöntä myös

kuntien vammaisneuvostojen kanssa. Kun selvitystä lähdetään esittelemään julkisesti sen jo valmistuttua, herättää se kunnissa paljon huolta ja vastarintaa.

Tiedotus: Asukkaiden tiedottaminen varhaisemmassa vaiheessa valmistelussa olevasta selvityksestä ja ohjeet valmisteluun vaikuttamisesta. Kun selvitystä lähdetään esittelemään julkisesti sen jo valmistuttua, herättää se asukkaissa paljon huolta ja vastarintaa.

Aikataulu: Selvityksessä olisi syytä ottaa selkeämmin kantaa aikatauluun, nyt selvityksestä ei saa käsitystä siitä, että kyseessä on pitkän tähtäimen suunnitelma.

Muut lainsäädännölliset näkökulmat: Omaa tuotantoa on lisättävä, jotta lain vaatimus täyttyy koskien hyvinvointialueen riittävää omaa palvelutuotantoa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, 2 luku, Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen, 8 §, Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu)

Vammaispalvelulaki: Mahdollisimman tarkka selvitys ja huolellinen pohjatyö palvelisi myös uuteen tulevaan Vammaispalvelulakiin valmistautumista hyvinvointialueella.

Selvityksen jatkovalmistelussa ehdotamme ainakin seuraavia tarkennuksia:

Kohta: **Kokonaiskuvan selvittäminen vammaisten asumispalveluista sekä Palvelu- ja tuotantorakenteiden selkiyttäminen ja uudistaminen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta**

- Asumispalveluita käyttävien vammaisten henkilöiden määrät, ikäluokat ja asumisen tuen tarpeet tällä hetkellä Pirhassa.
- Asumispalveluita käyttävien vammaisten henkilöiden määrät, ikäluokat, arvioidut tuen tarpeen muutokset tulevaisuudessa esim. 5 ja 10 vuoden päästä Pirhassa.
- Kehitysvammaisten ja vammaisten tämänhetkiset asumispalvelut tarkemmin, eri tuottajamallit, sijainnit ja kustannukset Pirhan alueella sekä kustannusvertailu oman tuotannon ja ostopalvelujen välillä erityyppisissä asumispalveluissa.
- Tällä hetkellä itsenäisesti (tuettuna) asuvien vammaisten määrä, ikärakenne ja asumisen tuen tarve?
- Kustannusvertailussa on havaittu, että oma tuotanto pystyy tuottamaan raskaammat palvelut edullisemmin, tästä kustannusvertailusta tarkemmat tiedot?

- Tiedossa olevat, asumispalveluun parhaillaan jonottavat vammaiset Pirhassa ja minkäläistä asumismuotoa jonottavat? Missä asuvat jonottaessaan? Kustannus jonotuksesta?
- Tällä hetkellä vanhempien luona asuvien täysi-ikäisten ja täysi-ikää lähestyvien vammaisten määrä ja ikärakenne eli tulevaisuudessa mahdollisesti/todennäköisesti asumispalveluita tarvitsevat, arvio tuen tarpeen asteesta ja kustannuksista?
- Tarkempi analyysi (määrät, ikäluokat, sijainti, kustannukset) Pirhan alueella laitoshoidossa olevista (74?) henkilöstä (dia 15).
- Pirhan alueelta muille hyvinvointialueille laitoshoitoon sijoitetut vammaiset henkilöt, joista määrät, ikäluokat ja kustannukset (dia 15).
- Selvityksen (dia 15) mukaan hyvinvointialueen ulkopuolella on kehitysvammaisia asukkaita 21 yksikössä, joissa yli 40 asiakasta sekä vaikeavammaisia yli 10:ssä asumisyksikössä (näiden asukkaiden lukumäärää määrää ei ilmoitettu). Kyseisten vammaisten henkilöiden määrät, ikäluokat, asumistarpeet, kustannukset?
- Asumispalvelukäyttöön suunnitteilla olevien kiinteistöjen tilanne, aikataulut ja kustannuslaskelmat sekä minkäläistä asumispalvelua tarjoavat? (Dia 15: "Palvelutarpeen kapasiteetin lisäämiseksi on Pirkanmaan eri kunnissa valmisteilla 8 hanketta." ja "Asumisessa on vireillä yksi uusi asumisyksikkö-hanke: Hatanpää, Tampere")

Kohta: **Palvelurakenteen keventäminen**

- Tarkemmat tiedot esimerkistä (dia 8), jossa kuvattu kustannushyötyjä teoreettisella tasolla. Eri palveluluokkia ei ole selvitetty lukijoille mitenkään. Selvityksestä ei myöskään käy ilmi, onko tällainen määrä potentiaalisia asiakkaita tosiasiallisesti olemassa jossain odottamassa aloitettavaa palvelua ja miksi palveluita olisi suunniteltu aloitettavaksi aivan "väärästä" palveluluokasta eli liian tuetusta asumismuodosta?
- Tarkempi analyysi havainnosta, että osa asiakkaista on tällä hetkellä liian raskaissa palveluissa. Valiokunta kysyy perustuuko havainto ammattilaisen tekemään tarpeen arviointiin? Selvitys (määrät, ikäluokat, asumispalvelupaikat, kustannukset) näistä asiakkaista sekä Vammaispalvelujen vaativien erityispalvelujen Tukikeskuksessa olevista asukkaista, joiden asuminen voitaisiin järjestää kevyemmissä asumispalveluissa. Jos asumismuotoa kevennetään, minkä palveluiden/tukimuotojen tarve mahdollisesti vastaavasti kasvaa ja paljonko ne maksavat?

Kohta: Toimitilojen saattaminen viranomaismääräysten mukaisiksi

- Tiedot oman tuotannon toimintaan kelpaamattomista asumisyksiköistä (dia 15): asukkaiden määrä ja ikärakenne, minkä asteista asumispalvelua näissä järjestetään, sijainti, toimenpidesuunnitelma, kustannusarvio/aikataulu eri vaihtoehtoista, henkilökunta

Kohta: Palveluverkon kehittäminen eri palvelukokonaisuudet huomioiden

- Selvityksestä puuttuu kokonaan Henkilökohtainen budjetointi, joka mahdollistaa vammaiselle henkilölle asiakaslähtöisesti järjestettävän avun ja tuen ratkaisut, esimerkiksi kevyemmän asumismuodon tai täysi-ikäiselle vammaiselle tai kehitysvammaiselle asumisen pidempään ikääntyvien vanhempinsa/läheistensä luona
- Asumispalvelujen kokonaisuuteen on syytä ottaa huomioon myös tilapäishoidon, kuten omaishoidon tuen vapaiden järjestäminen, jolla on iso merkitys kotihoidon onnistumisen kannalta.
- Aikataulu ikäihmisten asumisyksiköiden lääkärikonsultaatiotuen koskemisesta jatkossa 24/7 koko vammaispalvelua. Arvio täydennyskoulutuksen tarpeesta lääkärikonsultaatiotuen aihepiirin laajentuessa.
- Kotisairaalan roolin avaaminen vammaisten asumispalveluissa
- Asumista koskevien asiakastietojärjestelmien yhteensovittaminen (sosiaali- ja terveystietojärjestelmät) ja erityisesti tiedonsiirtoa koskevien käytäntöjen ja lainsäädännön saattaminen ajan tasalle.
- Vammaisten lasten asumisen vaihtoehtojen lisääminen on tavoitteena, tähän kaavailut suunnitelmat (mm. lääkärituki) tarkemmin.
- Yhteistyö asumispalveluissa muiden HVA:n kanssa jatkossa?

Monipalveluvaliokunnan puolesta 20.9.2023

Markku Virkamäki, puheenjohtaja

Mauri Jussila, 1. varapuheenjohtaja

Kukka Kunnari, 2. varapuheenjohtaja